

Utenlandskontrollerte foretak og FoU i næringslivet

I ti-årsperioden fra 2012 til 2021 har andelen sysselsatte i utenlandskontrollerte foretak^[1] økt fra drøyt 20 til drøyt 22 prosent av de sysselsatte i næringslivet (tjenestenæringer, primærnæringer og akvakultur unntatt). Denne (riktignok moderate) økningen har i hovedsak kommet fra 2017 til 2019 og videre fra 2019 til 2021. Hvordan dette påvirker FoU-andelen i næringslivet avhenger av om de utenlandskontrollerte foretakene er mer FoU-intensive enn norsk-kontrollerte eller ikke, herunder om oppkjøp fra utlandet genererer mer FoU eller mindre FoU i tidligere norsk-kontrollerte foretak, om det er de mest FoU-intensive foretakene som blir gjenstand for oppkjøp og om nyetableringer fra utlandet er mer FoU-intensive enn eksisterende og nye innenlandskontrollerte foretak.

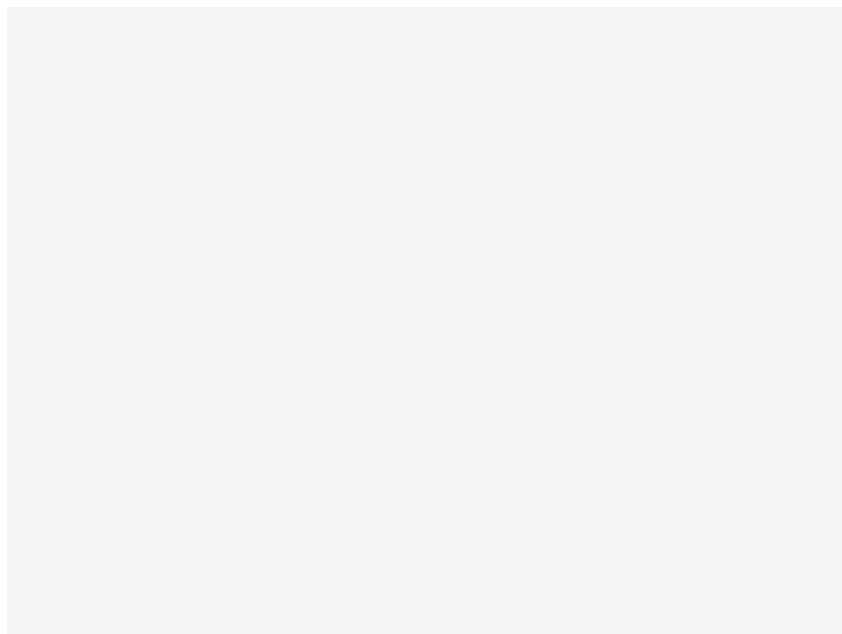
I en analyse av FoU i utenlandskontrollerte foretak finner Langhoff (2014) at foretak kontrollert fra utlandet i gjennomsnitt har mer FoU enn norsk-kontrollerte foretak. I 2012 var det 15 prosent av foretakene i næringslivet som var utenlandskontrollerte, mens de sto for nesten en tredjedel av næringslivets FoU-kostnader. Langhoff (2014) forklarer dette blant annet med at det er en høyere andel utenlandskontrollerte foretak blant store foretak enn blant små foretak (store foretak har gjennomgående høyere FoU-aktivitet enn mindre foretak). Langhoff viser også til at utenlandskontrollerte foretak i langt større grad enn norske kjøper FoU-tjenester fra utlandet – noe som også har skattemessige implikasjoner. Les mer om dette i fokusartikkelen om FoU i multinasjonale konsern: skattemessige konsekvenser og tilknyttede retningslinjer fra OECD.

Dette er interessante spørsmål som nok fordrer en grundig analyse, herunder av heterogenitet mellom foretak (variasjon mellom foretak etter næringsgruppe, størrelse, region mm). Likevel, og uten å konkludere om utenlandsk kontroll virker positivt eller ikke for FoU-andelen i næringslivet, vil vi her presentere noen hovedtrekk i utviklingen over en 8-10 års periode etter 2012, basert på aggregerte tall fra SSBs og Eurostats statistikkbanker (FoU-tall for utenlandskontrollerte foretak publiseres bare annet hvert år, sist i 2021.) [Statistikken om utenlandskontrollerte foretak](#) omfatter bare de næringsgruppene som er spesifisert av Eurostats forordninger for denne statistikken. Merk at tjenestenæringer, herunder IT-tjenester, derfor ikke er omfattet av denne statistikken. Dette kan dels ha historiske årsaker, dels at ikke alle land har like gode registre. I disse næringene viser FoU-statistikken (som omfatter flere næringsgrupper) en betydelig vekst i FoU i perioden. Dersom tjenestenæringene hadde vært omfattet av statistikken for utenlandsk kontroll kunne det påvirket tallene for utenlandsk kontroll vs. nasjonal kontroll både positivt og negativt.

Generelt kan man si at effekten over tid av påvirkning fra utenlandsk eierskap vil avhenge av om utenlandskontrollerte foretak er mer eller mindre FoU-intensive enn de norsk-kontrollerte, samt om næringslivet blir mer «globalisert» i den forstand at utenlandsk kontroll øker over tid. Dersom FoU-intensiteten i utenlandskontrollerte foretak er (og forblir) større enn i tilsvarende norsk-kontrollerte foretak, kan det indikere at utenlandsk eierskap er gunstig for FoU-intensiteten i næringslivet sett under ett. Men det kan også være uttrykk for at utenlandske eiere særlig investerer i foretak med høy FoU-intensitet og potensial for økt FoU.

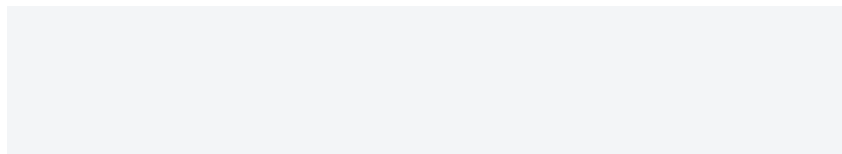
Figur 1 viser utviklingen i sysselsetting i utenlandskontrollerte foretak og resten av næringslivet fra 2013 til 2021, i de næringene som omfattes av SSBs statistikk [Utenlandskontrollerte foretak](#). Som nevnt tidligere, ser vi en ganske klar økning i andelen sysselsatte i utenlandske foretak fra 2017. Spørsmålet er om dette har hatt konsekvenser for FoU-intensiteten i næringslivet?

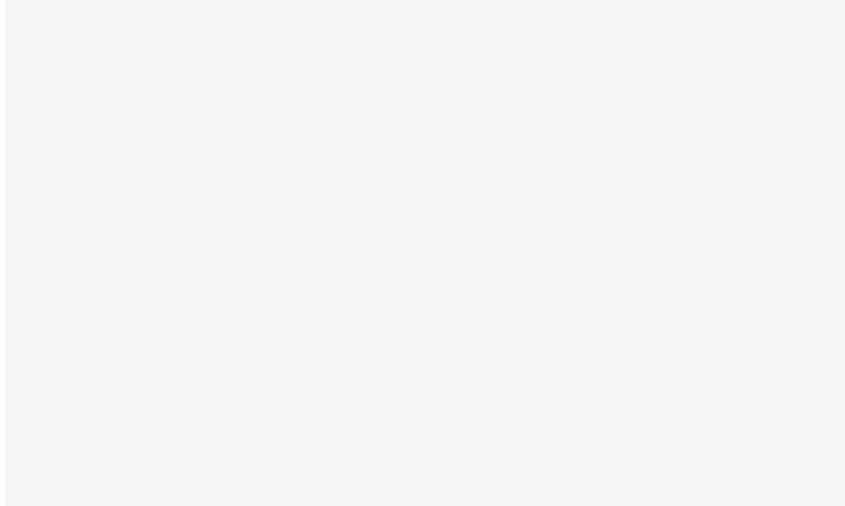
Figur 1. Sysselsatte i næringslivet (ekskl. primærnæringer og akvakultur), herav andel i utenlandskontrollerte foretak.

Av figur 2 framgår det på den annen side at utenlandskontrollerte foretaks andel av næringslivets ressursinnsats på FoU-området har *falt* siden 2015 (etter en markert økning fra 2013 til 2015). Nivået i 2021 var derfor fortsatt på om lag samme nivå som i 2013. Det er vanskelig å si noe om forklaringer på dette, utfra figuren kunne det også virke som at 2015 og 2017 er (tilfeldige?) variasjoner rundt et relativt stabilt nivå.

Figur 2. Utenlandskontrollerte foretaks andel av næringslivets FoU-ressurser (FoU-utgifter og FoU-personale)

Figur 1 og 2 gir altså dels et motstridende bilde av utviklingen i FoU-innsatsen i utenlandskontrollerte foretak. På den ene siden har utenlandskontrollerte foretak fått økt betydning i næringslivet, målt som andel av sysselsettingen. På den andre siden har de ikke fått økt andel av næringslivets totale FoU-innsats, verken målt som andel av næringslivets FoU-utgifter eller FoU-personale.

Forklaringen på dette må være at FoU-intensiteten (andel ressurser brukt på FoU) i utenlandskontrollerte foretak har falt, relativt til FoU-intensiteten i de innenlandskontrollerte foretak. Dette er undersøkt nærmere i figur 3.

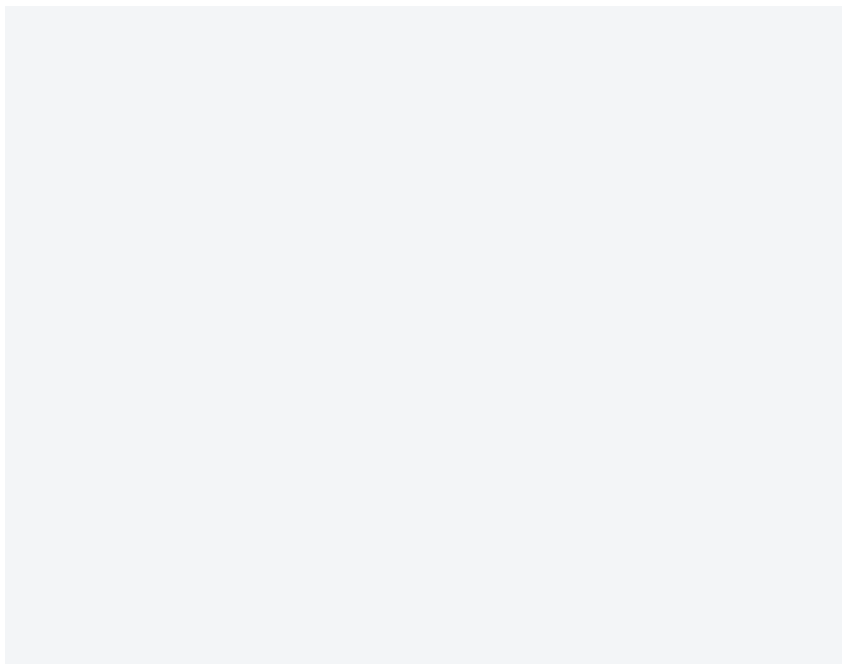
Andel FoU-årsverk i hele næringslivet, målt som FoU-årsverkernes andel av total sysselsetting (F/N), kan dekomponeres i en komponent som angir andel FoU-årsverk i utenlandskontrollerte foretak (FU/NU) («FoU-intensiteten») multiplisert med utenlandskontrollerte foretaks andel av total sysselsetting (NU/N) og en tilsvarende komponent for innenlandskontrollerte foretak, $(FI/NI) \times (NI)/N$:

$$F/N = (FU+FI)/N = (FU/N) + (FI/N) = (FU/NU) \times (NU/N) + (FI/NI) \times (NI)/N = f_u \times v_u + f_l \times (1-v_l),$$

Der f angir forskningsintensiteten i hhv utenlandskontrollerte foretak (u) og innenlandske foretak (l), og v_u er de utenlandskontrollerte foretaks andel av de sysselsatte i næringslivet.

Som det framgår av figur 3 har FoU-intensiteten målt som andel FoU-personale av totalt antall sysselsatte [\[2\]](#) (venstre akse) i utenlandskontrollerte foretak falt, selv om andelen av sysselsettingen (høyre akse) har økt. Økningen i de utenlandskontrollerte foretakenes andel av sysselsettingen har ikke vært sterk nok til å motvirke fallet i deres FoU-intensitet (andel FoU-personale av total sysselsetting). Fremdeles har utenlandskontrollerte foretak likevel noe høyere FoU-intensitet enn norske.

Figur 3. Andel sysselsatte i utenlandskontrollerte foretak (høyre akse) og FoU-intensiteter målt som andel FoU-personale av sysselsettingen (venstre akse)

Disse funnene i aggregerte tall inviterer til analyser av hvordan utenlandsk eierskap har utviklet seg over tid. Analyser på dette temaet bør undersøke spørsmål som: Hva kjennetegner norske foretak som blir kjøpt opp (ser vi seleksjonseffekter)? Hvem står bak oppkjøpene (oppkjøpsfond eller multinasjonale selskaper)? Hvordan utvikler FoU-intensiteten seg i norske foretak som blir kjøpt opp?

Noter:

[\[1\]](#) Som utenlandskontrollert regnes foretak der en institusjonell enhet, direkte eller indirekte, kontrollerer mer enn halvparten av de stemmeberettigede aksjene og dermed oppnår «bestemmende innflytelse» gjennom å velge sine egne kandidater som styremedlemmer.

[2] Her bruker vi sysselsatte som proxy for årsverk, både for FoU-personale og totalt.

Referanser:

Langhoff, K. (2014) [FoU-aktivitet i utenlandskontrollerte foretak](#). Rapporter 2014/35.

Publisert 5. nov. 2024 | Oppdatert 4. mars 2025

Last ned

Del

Meldinger ved utskriftstidspunkt 12. juli 2025, kl. 03.13 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.